

Subotička opština je centar severno–bačkog okruga, smeštena na samo nekoliko kilometara od granice sa Mađarskom, a prema poslednjem popisu u njoj živi oko 150.000 stanovnika, nešto manje nego pre desetak godina.

Površina subotičke opštine je velika i datira iz vremena carice Marije Terezije. Pruža se oko 25 kilometara prema Bačkoj Topoli, skoro do granice prema severo-istoku i, 30 kilometara prema Somboru. U nekim okvirima bi to bio prostor male države, ukupno 1008 km².

-Grad i njegova okolina su izrazito multinacionalni, i to i jeste jedno bogatstvo koje nam daje mogućnost da pravimo priču kao što je ova – tim re;ima je turiste vođene Turističkom agencijom Magelan, u okviru jedinstvenog projekta “Bogatstvo različitosti”, dočekao sekretar i vodič Gradskog muzeja, naš domaćin Svetislav Milanković.

-Možemo da napravimo i mađarsku, i hrvatsku i bunjevačku priču, srpsku, slovačku i nemačku, jevrejsku itd, a sve u jednom gradu. Ta multinacionalna priča ima svoje pojavnje svakodnevne oblike pre svega kroz sakralne objekte, jer na teritoriji opštine Subotica imamo 20 katoličkih, 3 pravoslavne, 1 sinagogu, 5 protestantskih crkava, a od pre tri godine je tu sagrađena i džamija. Jedna od tih multinacionalnih priča nalazi se i u Velikoj većnici Gradske kuće, gde su jedna do druge istaknute zastave, Republike Srbije, AP Vojvodine, zastava Grada i zastave najbrojnijih nacionalnih zajednica mađarske, hrvatske i bunjevačke. Za ovom govornicom možete govoriti na svom maternjem jeziku, prevodilačka služba će to prevesti. Mnogi pitaju kako mi to možemo? Mi odgovaramo, da smo se na to navikli, nama bi bilo čudno da to nije tako, da nemamo toliko praznika, toliko jezika, i čudno nam je kada odemo u neku sredinu koju ne kralji takvo šarenilo. Posle tih reči gospodina Stanislava Milankovića bili smo sigurni da smo na pravom mestu.

-Subotica je grad koji ima veoma mnogo objekata građenih u mađarskoj varijanti secesije, stilu popularnom na smeni XIX i XX veka. Od Gradske kuće, preko Sinagoge, Rajhlove palate, do javnih i privatnih objekata, u centru grada do, sjajnih turističkih objekata sagrađenih na obalama paličkog jezera, sve ukupno od nekih 50 kapitalnih građevina građenih u ovom stilu. Gradska kuća je svakako kruna jedne takve gradnje. Ona je nastala u periodu od 1908.-1912.godine, na mestu stare Gradske kuće, a kako je izgledala može se i danas videti na vitražima u ulaznom holu Gradske kuće. Godine 1908. srušen je se taj prostor, jer je grad želeo svoj novi status, bogat u to doba, prikazati kroz novi objekat. Na konkursu je pobedio arhitektonski par Komor Marcel i Jakab Deže. Oni su se već bili ustalili u Subotici, jer su za 10 godina od početka XX veka iogradili po Subotici dosta objekata, između ostalog i Sinagogu. Međutim, deo gradskog establišmenta, nije baš bio oduševljen dekoracijom u stilu mađarske secesije, pa su onda oni

napravili kombinaciju u tom smislu, da su gabarite ostavili kakvi jesu, a za dekoraciju su predvideli neke neobarokne elemente, dok nije došlo vreme za dekoraciju. Oni su polako, sa gradonačelnikom i delom gradske vlasti, ubedili konzervativni gradski establišment, da bi bilo jako dobro da se u modernom stilu dekoriše ovakav jedan prostor. I od 1910. do 1912. godine, dekoracija prostora, i unutrašnjeg i spoljašnjeg, se dogodila upravo u stilu mađarske varijante secesije. Objekat je već 1910. godine bio delimično useljen, i deo tih prostora, kontinuirano, na isti način je tokom 100 godina obnavljan. Apoteka je tamo gde je i bila, na mestu McDonald-a je bila Gradska kafana, prodavnice tekstila su uvek bile uglavnom na mestu gde se nalaze i danas. Postoji podatak da je preko 600 majstora različiti profila, radilo na dekoraciji unurašnjeg prostora. Korišćeni su veoma skupi materijali, i to objašnjava da se sve to i danas nalazi u sjajnom stanju. Stalno se radi renoviranje, osvežavanje prostora, ali materijali su dovoljno kvalitetni da i posle 100 godina izgledaju lepo, u prostoru zgrade koja je izuzetno frekventna. Ona je i danas središte gradske samouprave, u njoj stalno radi oko 300 zaposlenih. Pored toga, Gradska kuća se koristi i za mnoge druge događaje, dešavanja, koncerte, venčanja, dodele diploma studentima diplomcima, ali i za bizarre stvari kao što su plaćanje poreza, računa itd, i sve to funkcioniše na gotovo istovetan način sto godina, a zgrada i dalje izgleda "friško". Kada kažemo da su korišćeni skupi materijali, pre svega mislim na Žolnai keramiku i na skupe majstore koji su radili vitraže. Gospodin Mikloš Žolnai osnovao je firmu za proizvodnju keramike, tada zvanu "Zsolnay Keménycserép Manufaktura" 1852. godine u Pečuju (Pečuhu). U sledećih nekoliko godina Žolnai je proizvodio umetničku keramiku, a 1866. i umetnički porcelan. Početkom XX veka, Subotica je bila jedan od najznačajnijih naručilaca elemenata od žolnai keramike. Mnogi objekti iz tog vremena dekorisani su ovim materijalima. Plava fontana smeštena u parku ispred Gradske kuće, takođe je napravljena (obložena) od Žolnai keramike. Na trgu ispred budućeg pozorišta, bočno od Gradske kuće, nalazi se Fontana od zelene Žolnai keramike, ali je ona u fazi dugotrajne rekonstrukcije, tako da su Subotica i Žolnai keramika višestruko povezani. Skoro 1000 građevina u Evropi ima dekoraciju od keramike iz kompanije Žolnai. Žolnai je specifičan, kada je reč o keramici, po tome, što je urađena tako da može izdržati velike temperaturne osilacije i uticaj vlage, a termin za takvu vrstu obrade keramike, zove se pirogranit. Pirogranit je zajedničko ime za keramiku za spoljnu upotrebu koja se proizvodi u kompaniji Žolnai od 1890 godine. Ime piro znači da se keramika peče na veoma visokoj temperaturi, a granit se odnosi na strukturalnu stabilnost što ga čini veoma otpornim na vremenske uslove. Koliko može da izdrži, ovo zdanje je odličan primer za to, pogotovo delovi krova ove Gradske kuće pokriveni crepom od Žolnai keramike, koji je gotovo ceo netaknut, i u toku stogodišnjeg trajanja nije postojala potreba za obnavljanjem. Na sličan način je dekorisana i subotička Sinagoga, Rajhlova palata, kao i još neki drugi objekti u gradu.

-Najreprezentativniji deo zgrade Gradske kuće u Subotici je Velika većnica, ali slobodno se može reći da su svi delovi zgrade na istovetan ili sličan način dekorisani. Postoji više dvorana koje imaju svoje nazive po veličini ili boji, kreće se od Žute sale ili dvorane, Velike većnice, Zelene sale i na kraju Plave. Nekoliko puta smo spominjali mađarsku varijantu secesije gradnje ovog objekta. Mađarska varijanta secesije je došla na ove prostore krajem XIX veka, koji su tada bili južni deo mađarskog dela Austro-Ugarske monarhije, kao tada veoma moderan stil gradnje, pomalo povezan sa nekakvim nastankom i obnovom mađarskog nacionalnog identiteta. Želja nekih žitelja, tadašnje elite, je bila da se vrate svojoj istoriji, običajima, da se povežu i izvuku elemente kojima bi spojili nešto što je staro sa nečim novim, na prelasku iz XIX u XX vek. Kada govorimo o secesiji, ona je inače karakteristična kao stil koji spaja staro i novo. Kada bismo ogoleli ovaj objekat, dobili bismo vrlo klasičnu građevinu i za današnje vreme

potpuno uobičajenu, sa dosta čelika, betonskih konstrukcija, ali sve je to uokvireno i dekorisano veoma skupocenim materijalima, skupocenim načinom dekoracije. Celokupna dekoracija Gradske kuće urađena je u stilu mađarske secesije, odnosno stilu koji je svoju inspiraciju našao u mađarskoj narodnoj umetnosti sa prostora Erdelja ili Transilvanije. Taj prostor se smatra kolevkom mađarske narodne umetnosti, veoma specifične, arhaične, koja je ostala ušuškana i očuvana sve do današnjih dana. Kao rezultat toga imamo jednu eksploziju boja, mnogo elemenata povezanih sa mađarskom mitologijom, sa legendama, kao što su ptice na ulazu, koje se vežu za vreme doseljavanje Mađara u XI veku, za vreme Matije Korvina i za priču da će se kralj vratiti kada nađe svoj prsten. Na elementima od Žolnai keramike su detalji koji pokazuju segmente iz tadašnjeg života Subotice i vidi se koje su biljke sađene ili životinje uzgajane. U Velikoj većnici iscrtane saksije sa biljkama su simbol života. U takvoj nekakvoj simbiozi je nastao ovaj karakterističan stil, mađarska varijanta secesije.

-Drugi važan detalj su vitraži, koje je radila, u to vreme, čuvena radionica Rot Mikša (Róth Miksa). Vitraži su potpuno integrисани u priču o secesiji kao stilu. Vitraži na ulaznom holu kao i svi ostali, datiraju iz 1912. godine, a govore nam kako je ovaj prostor izgledao pre nego što je gradonačelnik Karolj Biro, početkom XX veka odlučio da umesto stare Gradske kuće u stilu baroka iz 1828. godine, građene za potrebe ondašnjeg grada koji je brojao 30.000 stanovnika, a pored kojeg se nalazila zgrada gimnazije, izgradi reprezentativnu zgradu, današnju Gradsku kuću. Zbog toga je ona 1908. godine, porušena, a na njenom mestu je izgrađena velika Gradska kuća, završena 1912. godine. Rotova radionica je radila mnoge vitraže za slične građevine ovoga tipa, između ostalih za zgradu mađarskog Parlamenta u Budimpešti. Vitraži su imali interesantnu sudbinu, onoliko kolika je bila interesantna sudbina ovih naših krajeva. Bez velikih pomeranja stanovnika, dolazilo je do migracija država. Države su dolazile i odlazile, granice se brisale i ponovo uspostavljale, pa su tako i ovi naši vitraži, bivali skidani, pa opet vraćani. Nakon Prvog svetskog rata vitraži su sklonjeni, da bi početkom Drugog svetskog rata bili vraćeni, s obzirom da je Bačka bila pod vlašću fašističke Mađarske. Godine 1944. se ponovo skidaju, zaključavaju u nekakvim "bunkerima", gde tavore do 70-tih godina XX veka. Potom se restauriraju, vraćaju na svoja stara mesta, ali bez originalnih potpisa. Priča se da je njihovo vraćanje inicirao jedan političar iz onoga doba, ugledavši praznine, pitanjem: Pa dobro, ko je sve bio tu? Odgovorili su mu da su na vitražima predstavljeni neki mađarski kraljevi, a on je odvratio: "To nije u redu. Nećemo se mi valjda bojati na staklu nacrtanih mađarskih kraljeva!" I da li je bilo baš tako ili ne, nakon toga, od sredine 70-tih godina, imamo priliku ponovo uživati u vitražima. Ono što je najnoviji detalj je da su oni u potpunosti vraćeni u prvobitno stanje, vraćanjem njihovih imena 2004. godine. Imena koja se vide vezana su za istoriju sa ovih prostora. Na levom bočnom zidu nalaze se Janoš Hunjadi (Hunyadi János), Verbeci Ištvan (Werböczi István), Rakoci Ferenc (Rákóczi Ferenc), a na desnom bočnom zidu Ištvan Sečenji (István Széchenyi), Ferenc Deak (Deák Ferencz), Lajoš Košut (Kossuth Lajos). U centralnoj niši čeonog zida nalaze se Maria Terezija, Franc Jozef I i dva paža sa obe strane po jedan. Marija Terezija, je izuzetno značajna vladarka za Suboticu, za vreme čije vladavine je Subotica 1. septembra 1779. godine dobila status grada i mogućnost daljeg, nesmetanog razvoja. U to vreme Subotica nosi ime Marijaterezijapolis. Kasnije joj je vraćen stariji naziv Sancta Maria, a od sredine XIX veka naziv koji ima i danas Subotica, u slovenskoj ili Szabadka, u mađarskoj varijanti. Franc Jozef I, je bio car u vreme kada je ova zgrada bila sagrađena, pa je uz Mariju Tereziju dobio počasno mesto u plejadi likova. Pored ovih centralnih likova, Marije Terezije i Franca Jozefa nalaze se vitraži dva paža, izmišljenih likova, koji su nosioci simbola grada, lika Majke Božje, Sv. Terezije Akvinske, koja je i patron, zaštitnica grada, i simbola lava sa mačem.

Ti simboli pokazuju status mađarskog dela Austro-Ugarske monarhije. Plemićke porodice su sticale plemićke titule na način što su se isticale u borbi protiv Turaka. To objašnjava mač koji drži lav. Lav je obeležje statusa nekih stanovnika ovog kraja. Na čeonom zidu, pored vitraža u centralnoj niši nalaze se i vitraži na kojima su predstavljeni Ištvan i Laslo Arpad, (Árpád a Honalapító, Szent István, Szent László), a sa desne strane Matija Korvin (Corvin Mátyás), Lajoš Veliki (Nagy Lajos) i Kalman Kenjeveš (Könyves Kálmán), koje je oslikao Šandor Nađ (Nagy Sándor). Ovi vitraži se smatraju za najdragocenije priloge likovne umetnosti sa početka XX veka.

-Kada govorimo o istoriji grada, možemo je podeliti na nereprezentativan početak, smešten u 1392. godinu, kada postoji jedno malo selo na prostoru užeg gradskog jezgra današnjeg grada. To je bilo malo uzvišenje sa utvrđenjem prilično podvodno i nezdravo za život. Mesto je nastalo ovde kao sredokraća puteva za ljudе koji su putovali iz Segedina prema Somboru, Novom Sadu i Petrovaradinu. Pravi razvoj grada nastaje posle turske vlasti, koja traje 160 godina, u vreme Marije Terezije, a naročito krajem XIX i početkom XX veka. Ta "glamuroznja" istorija grada seže oko 300 godina unazad. Na bočnom zidu većnice ugravirana je godina 1991. je godina kada je grad obeležio šest vekova postojanja. Između ostalog, tada je izvršeno temeljno renoviranje prostora Gradske kuće. Prostor je bio u dobrom stanju i pre toga, ali je tada potpuno osvežen a neki elementi su vraćeni u staro stanje, kao što su pre svega grbovi, oznake i elementi porodica, koji su živele u gradu pre 100, 150 i 200 godina. Postojala je ideja, arhitekata ove kuće, da se u praznim nišama na bočnim zidovima većnice postave likovi svih subotičkih gradonačelnika. Međutim, došle su nesretne 90-te godine, i bilo je drugih tema za razmišljanje, namesto tema starih gradonačelnika iz vremena monarhije - zaključio je svoje iscrpno opisivanje Gradske kuće Svetislav Milanković.

Svesni da smo ovom prilikom videli samo jedan segment bogatstva skrivenog u Gradskoj kući u Subotici, izašli smo više nego zadovoljni, što zbog ljubavnosti domaćina, što zbog načina na koji nam je prezentovana istorija ovog zdanja.

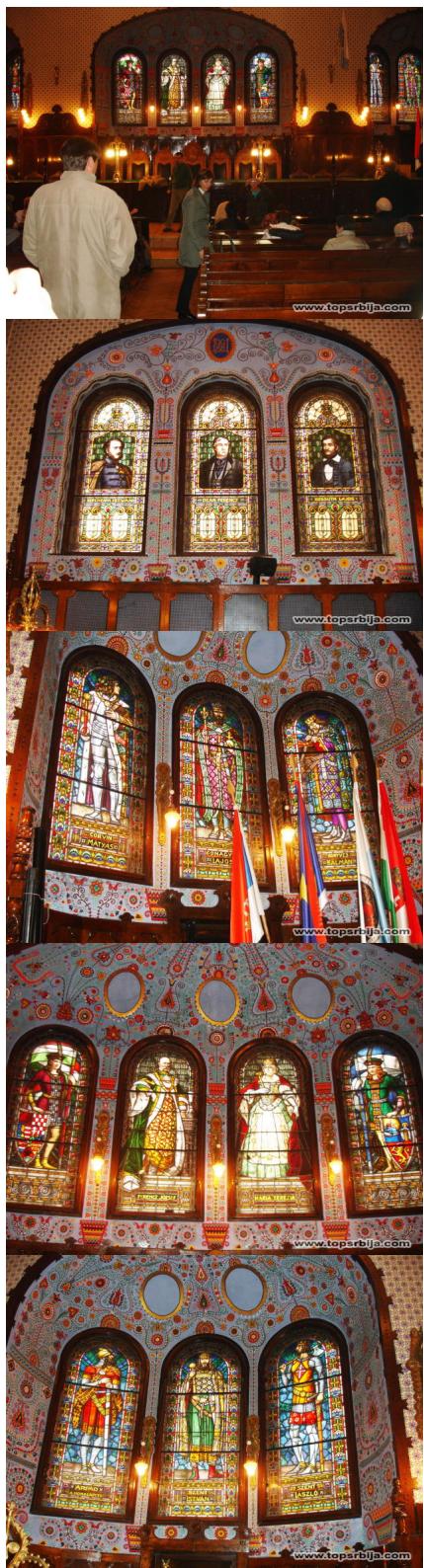
Gradska kuća u Subotici večita lepotica
sreda, 14 decembar 2011 15:00

Gradska kuća u Subotici večita lepotica
sreda, 14 decembar 2011 15:00

Gradska kuća u Subotici večita lepotica
sreda, 14 decembar 2011 15:00
